

דעת פרת

"ושופר גדול יתקע וקול דמומה דקה ישמע..."

(מזחור ושתנה תוקף)

תשרי תשע"א, ספטמבר 2010

"הקולות הם גוף הניגון"

יוסף-לייבוש פרץ בחיבורו: 'גלגולו של ניגון', טוען כי הקולות מפוזרים להם במרחב האינסופי, היוצר, מלקטם ומאספם, והפכם ליצירה אחת ולניגון אחד.

נרגשים, מגישים אנו לכם את הגיליון הרביעי של 'דעת פרת', אשר מלקט ומאסף את קולות החברים מהמדבר ועד היער וממישור החוף ועד הנגב, מקהילות המדרשה, ובכלל. הקול – הוא לב האדם היוצר.

הקולות של י"ל פרץ הם קולות של אהבה, כעס, חן, חסד, חמלה ורחמים. ואולי הם נקמה ונטירה, צער וחרטה! קולות אלו מתמזגים יחד עם הקול שלנו חברי וחברות המדרשה וברוח ימי התשובה, הקולות הללו הם גם קולות של חשבון הנפש של כל אחד ואחת מאיתנו. אבל, נדמה, יותר משהם חשבון נפש, הם הזדמנות לקחת חלק במעשה הבריאה, רוצה לומר הזדמנות ליצירה של הנגן, המשורר, והיוצר שבנו.

ולפני שנסיים, תחל שנה וברכותיה, תודה לד"ר מיכה גודמן ולצוות המדרשה ותודה מיוחדת לד"ר רן ברץ, על הליווי המקצועי ברוח ובחומר של כתב העת שלפניכם. וכולנו, קוראינו היקרים, נתברך בדבריו של י"ל פרץ: "וכי יתחברו הקולות לגוף אחד שלם, ויפח בהם המנגן מנשמת אפו, וחי הניגון". בברכת גמר חתימה טובה, ובברכת שנה של התחדשות ויצירה מתמידים ברוח ובחומר.

המערכת,

תגובות, הערות והארות נא לשלוח
לכתובתנו: daatprat@gmail.com

תוכן הגיליון:

- 1 מחשבות על אלול \ נחמה ליבסינד
- 2 הלכתי כי קרא לי הקול \ עמרי דינור
- 4 וההרים ביקשו אחר הקול \ מירית בת-חורין
- 5 רעש לבן \ לאה צחור
- 6 קול התור \ אלירן זרד
- 9 מונופול על היהדות \ עמיחי וסרטיל
- 10 כפייה דתית מדומה \ נועם טלמור
- 12 קול ענות \ פולינה סקלארבסקי
- 13 קול ציון \ יניב יצחק
- 14 השם שלי \ יובל סימונס
- 15 רעיון בעשר מילים \ שני לחמיש
- 16 תבחרו \ אדיר בן-טובים
- 18 קול קורא במדבר \ פולינה סקלארבסקי
- 20 על מחוללות ועלילות \ יעל חייט
- 22 * \ ילי שגר
- 23 מילים \ נעמה מורד
- 24 קול אחר \ לימור ברוכי

בגיליון הקודם נפלה טעות בשיר 'כבל ארה"ב'
לאליין זרד, אנו מתנצלים. התיקון בעמ' 12.

המערכת (לפי סדר א-ב)
אפלבאום קרן (רכות בוגרים)
בן-טובים אדיר (אלול ג')
וסרטיל עמיחי (אלול ג')
מורד נעמה (אלול ג')
סקלארבסקי פולינה (רכות המשך ח')
אסף פילה (אלול יער א')

עריכה לשונית: לאה צחור
ציור השער: ורד קן
עיצוב גרפי של השער: ירדן אלון

מלים \ נעמה מורד (אלול ג')

קניתי השנה,
בתנות של החים,
כמה מלים.
המחיר היה גבוה יחסית,
למרות שנסייתי להתמקח קצת עם המוכר.
קניתי,
תרטה –
התמודדות –
מאמץ –
ועוד מלה,
שעלתה לי הכי ביקר,
געגוע - - -

“הלכתי כי קרא הקול” – על

חשיבות הקול הפנימי בחיינו

עמרי דינור (אלול ב')

משפט זה נכתב באחד משיריה היפים של חנה סנש, ואני חושב שהוא מתאר בצורה יפה ופשוטה את חשיבותו של הקול בחיינו.

הקול קורא. תפקידו הוא להעיר, לעורר, להוציא אנשים משלוותם, מתרדמתם הרוחנית, להכווין, להראות את הדרך. לקרוא משמעו לקרב. הקול קורא לנו כי הוא חפץ בקרבתנו, מתוך הרצון לעורר אותנו לעשייה, לפעולה, למודעות גדולה יותר.

לכל אחד מאיתנו ישנו קול פנימי החבוי בעמקי נפשו. קול זה, חלוש ככל שיהיה, הוא סוג של מצפן, מורה דרך פנימי, שיכול לנווט אותנו במהלך חיינו הפתלתל והעקלקל ולא תלוי בגורם חיצוני ככוכבים, מורים, ספרים או מאורעות. ל'קול' זה כל מיני כינויים: 'אינטואיציה', 'שכל ישר', 'אינטליגנציה רגשית' או 'עין שלישית'. מה שבטוח הוא, שזה שם, וזה קיים אצל כולנו. משהו בתוכנו מתעורר מתרדמתו, ונפתח לעולם.

כיצד ניתן להתחקות אחר קול זה? כיצד ניתן לדעת שהוא אכן שם? התשובה היא פשוטה: להאזין. סיפורי התנ"ך מלאים בקריאות לאנשים, ששינו את מהלך חייהם מן הקצה אל הקצה. למשל, כאשר אלוהים קורא אל אברהם: "לך לך מארץך וממולךך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹ - אברהם נענה מיד. הוא הולך בלי היסוס, עוזב את כל מהלך חייו, והולך אחר הקול. פשוט משום שהוא שם. כך גם בסיפור עקדת יצחק, בו אברהם נענה לקריאתו של אלוהים פעם נוספת, גם הפעם ללא היסוס: "קח-נא את-בנך את-יחידך אשר-אהבת, את-יצחק, ולך-לך, אל-ארץ המרעה; והעלהו שם, לעלה, על אחד הקרים,

אשר אמר אליך"². ואברהם, פשוט קם ועושה. נשמע לצייווי, לקול אלוהים, והולך להקריב את בנו מבלי להשמיע קול.

האם ניתן גם לא להקשיב לקול? להתחמק ממנו, להתעלם ממנו, להדחיק או להשקיט אותו בכוונה? התשובה היא כן. ניתן להתעלם מקולות אותם אנחנו שומעים, אשר אינם מסתדרים לנו עם קולות אחרים, מוכרים יותר, שאולי נוה לנו יותר לשמוע.

ההתעלמות מקולות מסוימים אינה מבטלת את עצם קיומם, אלא את עצם ההקשבה שלנו אליהם. למשל, כאשר אנחנו שומעים קול בכי, אנחנו יכולים בקלות, אם אנחנו בוחרים בכך, להתעלם ממנו כלא היה. סיפור מפורסם מתאר כיצד האדמו"ר הזקן³ מחב"ד ישב ולמד תורה, כאשר בנו, ה'צמח צדק'⁴, יושב ולומד תורה אף הוא, בחדר השני, ואינו שומע את בכי בנו. האדמו"ר הזקן מעיר את תשומת לב בנו לכך שהתינוק בוכה, והבן אומר כי היה כל כך עסוק בלימוד תורה, עד כי לא שמע את קול בנו. אם כך, אמר האדמו"ר, לימוד התורה שלך אינו שווה שום דבר. כל הרעיון של לימוד התורה, כיוון השלמות הנפשית והשכלית של האדם, הוא לצורך הקשבה לקולות, אף הדקים ביותר, הקוראים לנו לבוא לקראתם ולהישמע להם.

**כשם שהדמיון בצלילי המילים
'הווייה' ו'חוויה' אינו סתמי, גם
המילים 'קול' ו'כול' מייצגות
בעיני משהו דומה, את הרעיון
של החיבור לפנימיות, לשלמות
הנצחית של העולם, דרך
ההקשבה. ההקשבה לקול היא
בעצם החיבור להווייה.**

² בראשית כב', א

³ ר' שניאור זלמן בורוכוביץ מלאדי, מייסד חסידות חב"ד, תק"ה-תקע"ג (1745-1812).

⁴ מנחם מנדל שניאורסון, תקמ"ט-תרכ"ו (1789-1866).

¹ בראשית יב', א

“עתה ידעתי- פה הכול”, כותבת רחל בשירה ‘שבת’. החוויה היא חוויה של חיבור להוויה בכללותה, במהותה, לאלוהים. כשם שהדמיון בצילי המילים ‘הוויה’ ו‘חוויה’ אינו סתמי, גם המילים ‘קול’ ו‘כול’ מייצגות בעיני משהו דומה, את הרעיון של החיבור לפנימיות, לשלמות הנצחית של העולם, דרך ההקשבה. ההקשבה לקול היא בעצם החיבור להוויה. אי הקשבה משמעה ניתוק מההוויה, וחיים במציאות גסה, מצומצמת וחלקית ביותר.

כל עוד נחפש את התשובה, את הקולות המנחים אותנו, בתוך המופעים הגרנדיוזיים ורבי העצמה של הרוח האנושית והטבע, לא נוכל למצוא את הקול הקורא...

בגליון הראשון של “דעת פרת”⁷, כתבתי על משמעות האור בחיינו. גם האור מסמל משהו נצחי, שלם, טהור, חזק מדי במובנים מסוימים מכדי להיות נוכח בחיינו, שיש לצמצמו לצורך יכולת להתבונן בו. הקול, לעומת זאת, אינו כך. בניגוד לפעולת הראייה שמבוססת על צמצום, פעולת ההקשבה מבוססת על הרחבה - הרחבת היכולת להקשיב לקולות הדקים, ולהפרידם מהרעשים הגסים. זו מלאכה לא פשוטה, הדורשת מאיתנו הרבה הקשבה ותשומת לב, קודם כל לעצמנו, ואחר כך כמובן גם לסביבה, לאחר, לאלוהים.

החיים הם סימפוניה, וכל אחד מאיתנו הוא גם נגן בתזמורת, גם המנצח וגם הקהל. כל שנותר לי הוא לאחל לכולנו האזנה ערבה ומדויקת.

לתגובות: omridunour@gmail.com

אני מאמין שאנו יכולים לבחור שלא לשמוע, אך כמובן שיש לכך מחיר. התוצאה תהיה התנכרות לעצמנו, לעולם הסובב אותנו, לאמת, למה שקורה וקורא לנו. הקול מכוון אותנו אל הייעוד הפנימי הייחודי לנו, אשר התעלמות ממנו משמעה פספוס של ייעודנו, ובהכרח גם של עצמנו. גילוי הייעוד הפנימי כרוך בהקשבה לקול, ביכולת לסנן אותו מבעד לרעשי הרקע היומיומיים והסחות הדעת. בספר מלכים א', כאשר אליהו מבקש מאלוהים שיתגלה אליו, הוא זוכה להתגלות רבת עצמה: “וַהֲנֵה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וַחֲזַק מְפָרֵק הָרִים וּמִשְׁבַּר סְלָעִים לְפָנָי יְהוָה”, אך אלוהים לא נמצא בתוך ההתגלות הזו, אלא ב“קול דממה דקה”: “לא בְּרוּחַ יְהוָה; וְאַחַר הָרוּחַ רֵעַשׁ, לֹא בְּרֵעַשׁ יְהוָה. וְאַחַר הָרֵעַשׁ אֵשׁ, לֹא בְּאֵשׁ יְהוָה; וְאַחַר הָאֵשׁ, קוֹל דְּמָמָה דְּקָה”⁵.

ההתגלות האמתית, הפנימית, לא מגיעה מתוך מופעים גרנדיוזיים ועוצרי נשימה של תופעות על טבעיות, אלא מתוך הקשבה לקול הדממה הדקה, שמרחפת אי שם ומחכה להתגלות. כל עוד נחפש את התשובה, את הקולות המנחים אותנו, בתוך המופעים הגרנדיוזיים ורבי העצמה של הרוח האנושית והטבע, לא נוכל למצוא את הקול הקורא, את התשובה לשאלות שחיפשנו. התשובה תגיע מתוך השתקת רעשי הרקע והסחות הדעת הרגילות, שבדרך כלל אנחנו נוטים להקדיש להן את מרב תשומת לבנו. לשם כך, נחוצה לנו שלווה נפש וצלילות מחשבה.

“קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר פָּנּוּ דְרָף יְהוָה יִשְׁרוּ בְּעַרְבָה מְסֻלָּה לְאַלְהֵינוּ”⁶. הקריאה יוצאת דווקא מן המדבר, מן המקום בו הרעש אינו מכסה על קול הדממה הדקה. האיות של המדבר, כריק המכיל את הקול, היא בכך שאולי רק שם יכולים קולות מסוימים להישמע, בעוד בהמולת הכרך הסואן הם נבלעים ואינם מורגשים. לא בכדי היווה המדבר את המקום לצמיחתם של מנהיגים, נביאים ואנשי רוח רבים, שוויתרו לזמן מה על שאון חיי היומיום בשביל הקשבה לקול הדק העולה משם.

⁵ מלכים א' יט', יא-יב

⁶ ישעיה מ', ג

⁷ יצא לאור בחנוכה תש"ע, דצמבר 2009.

וההרים ביקשו אחר הקול

מירית בת-חורין (המשך ד')

כל השנים התחרטתי שלא עשיתי את זה אז. הייתי צריכה לעשות את זה אז, בקיץ של סוף כיתה י'. נסענו כל השכבה לשבוע בסיני. במשך שבוע ימים נדדנו בין הפסגות והואדיות של סנטה קתרינה. טיפסנו על סלעים עצומי מימדים, טבלנו בבריכות טבעיות יפיפיות, אכלנו יחד עם עיזים וחמורים וסבלנו מקלקול קיבה הרסני. בלילות היינו ישנים בואדיות ובימים היינו מטפסים על ההרים. ההרים האלה ביקשו אחר צלילי זעקה הנובעים ממעמקי הלוע ופורצים אל חלל האוויר המשכר שסביב. הם ביקשו ואני לא נענית. עברו שנים וההרים לא סלחו לי כמו תחושת עלבון חזקה נצרבה בתודעתם. כמה שבועות לפני הגיוס, אחרי סיום הלימודים ודחיית שירות של שנה וחצי, הגעתי לנאות סמדר. הייתי שם חודש וחצי. כל יום עבדתי, במטבח, במטעים, בעיבוד תוצרת, בקטיף, בדילול, בכרם, בדיר. בערבים הייתי תרה סביב. היישוב הוא אחד היישובים הכי מבודדים במדינה. עומד לו על הכביש המחבר את מצפה רמון לאילת, סביב רק שטחי אש. בחצר האחורית הרחבה לאין-שיעור, מזדקרים להם בגאון כמה הרים, מדרונותיהם זרועים אבני צור חדות המקשות מאוד על הטיפוס. ובכל-זאת, שם, לבדי, בדמדומי הסתיו, טיפסתי על ההר וגרוני נענה לו, שואף מלוא חלל הגרון אוויר ופולט אותו החוצה בזעקה מזככת. שוב ושוב, וזה עולה ויורד. זה רק אני וההר והישוב במרומים, שוודאי הביט בי בתימהון.

miritbathorin@gmail.com

רַעַשׁ לִבְנוֹ \ לאה צחור (אלול ב', אלול יער א')

עמדה מולי,

מחכה למענה.

ואני

ללא קול.

הרעשים מהחלל החצון

לא פבו את השקט הזה

ואצלי בראש

כל-כף הרבה קולות

ממקומות שונים,

מזמנים שונים,

מעלמות אחרים,

קטעי הברות משיחות

(שהתרחשו או לא)

מתערבלים בי.

משחקים בי,

כאילו הייתי פלסטלינה.

והמחשבות מתערבבות עם הרגשות.

והקולות לא לפים ולמאות עונים בי.

לכבת את כליל הקולות הזה זו משאלה

כמו לבקש שייכבו את השמש ביום קיץ.

מחכה

לרעש לבן

שישתיק את הכול.

כמו בתום השדורים,

רגע לפני השקט.

רעש לבן, קולו של השקט

רעש שהוא קול חד וצורם

וחזק כל-כף שהוא מכבה את כל הרעשים האחרים

ואז הוא פכה ומגיע השקט

רעש לבן וקול דממה דקה.

ורק אז אפשר להתחיל לחשב במסדר

לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי

רעש לבן - אות (או תהליך) אקראי בעל צפיפות הספק
ספקטרלי אחידה וקבועה בכל תדר ברוחב הסרט שלו.
רעש לבן בעל רוחב סרט אינסופי הנו תאורטי בלבד,
שכן אם צפיפות ההספק שונה מאפס עבור כל
התדרים, התהליך יהיה בעל אנרגיה אינסופית.
הלכה למעשה, רעש מוגדר כלבן אם הוא בעל צפיפות
הספק קבועה על פני תחום תדרים גדול. המונח רעש
לבן מיוחס גם לאותות שערכיהם בזמנים (או
מיקומים) שונים בלתי תלויים סטטיסטית.
המונח "לבן" נובע מהדמיון הספקטרלי לאור הנראה
הלבן: בדיוק כשם שאור לבן מורכב מצירוף של כל
תדרי האור הנראה (בעצמה שווה), כך גם פונקציית
הקורלציה של הרעש הלבן הנה בעלת רכיבי תדר
שווים בעצמתם לכל רוחב הסרט בו הרעש מתקיים.

קול התור

אלירן זרד (אלול ג')

חקלאיים, מפעלי תעשייה, בתי חולים, בתי ספר ובתי דפוס, המוציאים לאור את העיתונים העבריים 'לבנון' ו'חבצלת'. הם מקימים את השכונות הראשונות מחוץ לחומות העיר ומאייצים באנשי היישוב היהודי לקיים אורח חיים עצמאי ויצרני. מאז תלמידי הגר"א, מגיעים לארץ גלים של עולים מכל התפוצות. הם מביאים את מספר היהודים בארץ מ-5000 בתחילת המאה ה-19, ל-28,000 ב-1882. אז מגיעה לארץ העלייה "הראשונה".

הקול קול יעקב הידיים ידי עשין

ב-1896, כשפרסם הרצל את 'מדינת היהודים' שלו, הציונות כבר חגגה כמעט 100 שנה של פעילות ענפה. במחצית השנייה של המאה ה-19 מצטרפים לחגיגה הזאת גם יהודים רבים במזרח אירופה המתחברים באגודות 'חובבי ציון', כותבים בעיתונים בעברית ופועלים להכשרת הלבבות לציונות, הידיים לעבודת האדמה והרגליים לעלייה לארץ. אף שרבים מהם היו חילונים, הייתה זו ציונות הקשורה בעבודת לערכים ולמורשת היהודית וחלק ממנהיגיה היו ראשי קהילות ורבנים. הייתה זו ציונות של תחייה לאומית ורוחנית, של עשייה, של התיישבות, של בנייה ועלייה.

"עם הקמת המדינה ולאור הצרכים החומריים השוטפים, נדחקה אט אט רוח העשייה והיצירה החלוצית הציונית לקרן פינה, לטובת אינטרסים ביטחוניים, כלכליים ודמוגרפיים. המדינה ניכסה לעצמה את הובלת הציונות, בדרך של צבא, חוקים וביוקרטיה. העם שקע במאבק היום יומי להישרדות והצלחה על פי סטנדרטים מערביים."

עם עליית הרצל לבמת ההיסטוריה, התמונה הזאת כולה משתנה. הרצל מביא גישה חדשה אל תוך

השנה 1806. חורף. אי שם ברוסיה הלבנה, בעיירה קטנה על גדות הדנייפר, מתכנסת לה חבורת יהודים מלאי מרץ והשראה. בראשיהם מתרוצצים רעיונות מהפכניים על גאולת היהודים. הגאולה, הם טוענים בהשראת תורת רבם, לא תבוא על ידי נס, כי אם "בדרך הטבע" על ידי מעשיהם של היהודים עצמם. השבועות בטלו- העת הגיעה לדחוק את הקץ. בפיהם שגורה מימרה עתיקה מספר הזוהר: **"באתערותא דלתתא תליא מילתא. לעורר התערותא דלעילא"**¹...

היהודים מכנסים אסיפה גדולה ומרשימה בעיר שקלוב, אליה מגיעים כל נכבדי ועשירי העדה של אותה התקופה ומכריזים על ההוצאה לפועל של תנועת "חזון ציון", שתכליתה: עליית יהודים לארץ ישראל ויישוב ארץ הקודש על פי תורתו של רבם, הגאון ר' אליהו שלמה זלמן מוילנא, הוא הגר"א. תלמידי הגר"א עולים לארץ החל מ-1808. בראש העלייה עומד ר' הלל ריבלין משקלוב, מתלמידי הגר"א הבכירים, לו מיוחס הספר 'קול התור' המציג את תפיסת הגר"א על הגאולה. תוך 4 שנים מגדילים העולים את אוכלוסיית היהודים בארץ בכ-10%. הם מתיישבים תחילה בצפת ובהמשך מחדשים את היישוב האשכנזי בירושלים. אחרי שנים של ניסיונות ומאמצים מצליח ר' אברהם שלמה זלמן צורף להשיג מהשלטונות את האישור הנדרש והתלמידים מקימים מחדש את בית הכנסת 'החורבה' (בשל כך הם משמיטים ממזמור 'לכה דודי' את הפסוק 'התנערי מעפר קומי'...). הם קונים בתים ומקימים שכונות חדשות ליהודים בעיר. צאצאיהם, הקרויים בפינו אנשי "היישוב הישן" קונים אדמות ומקימים ישובים

¹ בהקשר זה: ההתעוררות מתחילה מלמטה, ההתעוררות האנושית לפעילות תעורר לפעילות את ההתעוררות מן השמים

התנועה הציונית, הנבדלת בשני ממדים מרכזיים מהציונות עצמה עד כה: הציונות שהביא הייתה פרי מחשבה של יהדות מערב אירופה, שהעולם היהודי כבר זר לה, והיא נמשכת אחר קסם הנאורות האירופאית. משהושמו לאל כל ניסיונותיה להתבולל, החלה לחפש מקום בטוח ליהודים להתבולל בו. בשל כך, העדיפה תפיסה ציונית זו את רעיונות המודרניות, הליברליזם והלאומיות האירופאים על פני המשמעות והתוכן של הזהות היהודית. הרצל עצמו לא ראה בארץ ישראל את האופציה הבלעדית, ואת העברית כשפת העם והמדינה- לא ראה כאופציה כלל. בממד השני, הרצל הפנה את מוקד העשייה אל התחום המדיני- הקמת מוסדות וניהול משא-ומתן דיפלומטי עם האומות. הוא ראה בעשייה ההתיישבותית גורם בעייתי שעלול לסכל את ניסיונותיו המדיניים, וברעיונות התחייה הרוחנית פטפוטי סרק שיש לדחותם לשלב בו יחיו היהודים במקום בטוח משלהם.

אפשר לומר, כי מאז קונגרס באזל, הכילה הציונות שני זרמים לאומיים בתנועה אחת. פרופ' אלעזר שבייד² מבחין בין שני זרמים אלה, שרחשו תמיד מתחת לפני השטח של התנועה הציונית: זרם "הנורמליזציה" שאף להפוך את העם היהודי ל"עם ככל העמים", בעל טריטוריה מוגדרת ומדינת לאום. וציונות התחייה, שהמייצג המובהק שלה היה אחד-העם, ששאפה "להחזיר את העם היהודי אל עצמו": אל מולדתו, אל שפתו ואל ערכיו התרבותיים. הראשונה ביקשה לפתור את "בעיית היהודים" הפיזית, על ידי מציאת מקלט בטוח. השנייה ביקשה לפתור את "צרת היהדות", שרוחה הלאומית התנוונה במשך שנות הגלות.

על ברכי רעיונות התחייה צמחה רוח תנועת העבודה של גורדון, כצנלסון וחלוצי העלייה השנייה. גישה שהשפיעה גם על הגותו של הראי"ה קוק, על שירתו של ביאליק ועל מפעלו של אליעזר בן יהודה. ברוח זו

הוקמו מוסדות התרבות, החינוך והרווחה של היישוב, ובהם האוניברסיטה העברית:

"רבותי, אלפי בנינו הצעירים, בהישמעם לקול לבבם, נוהרים מכל כנפות הארץ אל הארץ הזאת לגאול אותה משוממותה ומחורבנה. מוכנים הם להערות את כל משא-נפשם ולבבם ולהריק את כל כוח עלומיהם אל חיק האדמה החרבה הזאת למען החיותה. הם חורשים סלעים ומיבשים בצוות וסוללים דרכים ברנה ובצהלה. הצעירים הללו יודעים להרים את העבודה הפשוטה והגסה, את עבודת הגוף, למדרגה של קדושה עליונה, למדרגה של דת. את האש הקדושה הזאת עלינו להדליק גם בין כתלי הבית אשר נפתח זה עתה על הר הצופים. יבנו אלה באש את ירושלים של מטה ואלה את ירושלים של מעלה ומאה ואלה יבנה ויכונן בית חיינו – "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה".

לפתיחת האוניברסיטה בירושלים/ח"נ ביאליק, 1925

"המדרשה שלנו באלון מספקת גם היא

חידוש מהבחינה הזאת,

שכן היא מהווה מודל ראשון של

"מכינה אחר-צבאית", שבה נפגשים

אנשים לשם היכרות, לימוד וחשיבה

על דרך חדשה לחברה הישראלית."

במשך מספר שנים התקיימו שני הזרמים זה לצד זה, הזינו זה את זה ולעתים אף שיתפו פעולה. הצלחת הציונות הייתה פרי הדיאלקטיקה הבונה ביניהם. למרות שהזרם הראשון היה ותיק יותר, עמוק וממושך יותר, עם הזמן כבשה תנועתו המודרנית של הרצל את הבכורה וסחפה את העם כולו אל חיק התפיסה המדינית. השואה הייתה נקודת מפנה שטרפה את הקלפים והעמידה מעל הכול את הצורך במדינה

² שבייד, "בין תחייה לאומית ל"נורמליזציה" של העם היהודי", תשס"ט.

<http://www.zionist.org.il/joomla/images/pdf/articles.pdf>

עצמאית בעלת משק כלכלי המסוגל לקליטה המונית וצבא חזק. עם הקמת המדינה והצרכים החומריים השוטפים, נדחקה אט אט רוח העשייה והיצירה החלוצית הציונית לקרן פינה, לטובת אינטרסים ביטחוניים, כלכליים ודמוגרפיים. המדינה ניכסה לעצמה את הובלת הציונות, בדרך של צבא, חוקים וביורוקרטיה. העם שקע במאבק היום יומי להישרדות והצלחה על פי סטנדרטים מערביים. השיח הפוליטי והציבורי על הדרך, על המוסר, על תחיית העם ושיבתו לארצו ולמורשתו, התחלף בשיח על קווים, עקומות ומספרים. כיום מקיף השיח הזה את המערכת הפוליטית ואת הדיון הציבורי מימין ומשמאל.

קול הדור

"... הרס אָטי, אך מתמיד, של התאים הבריאים פוקד את החברה הישראלית בעקבות ההגמוניה של ההישגיות, המחנכת לתחרות שלוחת רסן, לניכור, לדורסנות, לפולחן האלימות והכוח, לניצחון האנוכיות והנוחות הרגעית - על חשבון רמתה של הסולידריות והעזרה ההדדית... ההישג בחברה כזאת אינו האמצעי כי אם המטרה, אב המעשים ותכליתם גם יחד, שסופו לתסכל אף את בעל ההישג עצמו, שהרי תמיד ימצא משהו שהישגו מרשים יותר. בולמוס ההתעשרות, הרעבתנות והראוותנות והרדיפה אחרי חיים הנראים קלים, סופם לעתים קרובות חיים קלוקלים, המותירים אחריהם לוחות שבורים וסולמות ערכים משובשים עד לאין הכר, לגבי ערכים לאומיים ואנושיים גם יחד."

כלים שלובים/ יגאל אלון, 1979

ופעליה, עולה וצץ זרם חדש המחדש את המעשה הציוני הראשית. זעיר פה זעיר שם, קמות קבוצות של צעירים שמואסים בדרך החיים החומרנית והתחרותית שמציעה להם החברה ובחרים בדרך של קהילה, של עשייה ואידאל. הם מחפשים לחזור אל חיים מוסריים יותר, נכונים ומשמעותיים יותר.

בנייר עמדה שאת כתיבתו סימתי זה מכבר³, ניסיתי לעמוד על טיבה של תופעה חדשה זו. אותם צעירים, כמו אבותיהם האידאולוגיים - הצעירים מנאומו של ביאליק, שואפים לעסוק בבניין האדם והעם, לכונן חברה צודקת, לחזור אל מורשתם ואל שורשיהם התרבותיים ולקיים חיים יהודיים של עשייה ויצירה בכל התחומים. אין הם מאמינים שהדבר יעשה בדרך נס מן השמיים ולא על ידי מדינות וממשלות, אלא כאז כן עכשיו, "בדרך הטבע" וב-"אתערותא דלתתא", על ידי עבודה של אנשים "המעמידים הכול על עצמם". הם יוצאים מתנועות הנוער, מהמכונות הקדם צבאיות מבתי המדרש החדשים, הם עולים ליישובים בנגב ובגליל שנמקים מייאוש ומזקנה, הם מתיישבים בערי פיתוח ובשכונות מצוקה. הם רואים עצמם "טוריה לייבוש הביצות החברתיות".

הקבוצות השיתופיות, גרעיני בוגרים של תנועות הנוער, גרעיני נח"ל, גרעינים תורניים, כפרי סטודנטים וקבוצות אחרות מקימים ומשקמים ישובים ושכונות, מייסדים בתי חינוך, מדרשות ומתנ"סים - קול השופר הולך וחזק מאוד. המדרשה שלנו באלון מספקת גם היא חידוש מהבחינה הזאת, שכן היא מהווה מודל ראשון של "מכינה אחר-צבאית", שבה נפגשים אנשים לשם היכרות, לימוד וחיבה על דרך חדשה לחברה הישראלית. זוהי תקופה של תפנית, שרק בנו תלוי לאן היא תוביל. ניצנים נראים בארץ, קול הדור שוב נשמע. אל לנו להיבטל מן המלאכה, כי בפנינו ובלבבנו לעשותה.

לתגובות: zeredel@gmail.com

³ "תמיכה ממשלתית בגרעיני משימה לאומיים". הנייר נכתב במסגרת תכנית המנהיגות הצעירה של 'המכון לאסטרטגיה ציונית': www.izs.org.il

מונופול על היהדות¹

עמיחי וסרטייל (אלול ג')

"כופין בני העיר זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה"².

ש-ש-ש. מזל שלא נפלתי בתל אביב, למלונות יוקרה אין לי די, ולחלוק כבוד לעיר העברית הראשונה, למייסדיה ולגיבורי התרבות העברית אפשר גם מרחוק. הגעתי לסוף הסיבוב, והנה אני ניצב בנקודת ההתחלה. אמנם טרם קיבלתי מהבנק 2,000 ש"ח אבל נקודת התחלה היא מקום חגיגי. מקום שטוב להיות בו.

שר הרווחה (עבודה) אמר אתמול לשר הפנים (ש"ס) בעניין העובדים הזרים: "אין לך מונופול על תפיסת היהדות". זה לא היה קול בודד, רבים מהמתנגדים לגירוש הילדים ביססו את עמדתם על רוח היהדות וציווייה. כרזת-רחוב שראיתי השבוע קראה לתמיכה במשפחות הערביות משיח ג'ראח בטענה ש"משפט אחד יהיה לכם, כגר כאזרח יהיה"³. לפני חודשיים נערך בכנסת כנס מרשים מטעם מפלגת "קדימה" בנושא דמותה היהודית והדמוקרטית של מדינת ישראל, והקול המרכזי שנשמע בו קרא לחיזוק הזהות היהודית ולהפחתת הכפייה הדתית.

אולי מסתמנת מגמה. אולי המגמה הזו לא עצרה בחנויות המוזיקה, והחברה הישראלית (או עם ישראל) נמצאת בתהליך שמעצים את מקומה של היהדות. אולי יבוא יום ופוליטיקאים יצטוו רמב"ם ותלמוד כדי לתמוך בדעותיהם השונות.

כנראה שאין מונופול על היהדות, כי יהדות היא זהות וידע ושאיכות ותפיסת עולם רחבה, אבל לקראת השנה החדשה אני מאחל לנו שהיהדות תהיה מגרש המשחקים החברתי שלנו. שנתקדם עוד סיבוב. נמלא את המשימות שמוטלות עלינו, נבנה בתים, נפתח ספרים, נלמד אותנו. שנה טובה ומתוקה!

לתגובות: amihai84@gmail.com

ה **מש-אחד**. "משימה". על ההתחלה משימה? ! "גויסת לשירות חובה, המתן 3 תורות". איזה באסה, עוד לא התחלתי לשחק.

אחד-אחד. מתקדם לאט. לאן הגעתי? באר שבע, אוניברסיטת בן גוריון.

"בנגב ייבחן כושר המדע והמחקר של העם בישראל". במשבצת הסמוכה דוהרת רכבת לדימונה, אם הזקן היה פה הוא לא היה מאמין למראה עיניו...

ש-ש-ארבע. חולף על פני ערי גוש דן המפותחות לעיפה, מדלג על בורסת היהלומים במרמת-גן, על הטיילת הלוחטת של נתניה, ונוחת בירושלים, בירתי הנצחית. רחוב יפו בואכה חומות העיר העתיקה, מדמיין את סמטאותיה ואת רחבת הכותל. משלם שכירות על בית קטן בנחלאות ומנסה לגמור את החודש.

שלוש-שתיים. כרטיס "הפתעה". סוף-סוף משהו טוב "לרגל החג קבל דמי חנוכה בסך 50 ש"ח".

חמש-ארבע. דילגתי באלגנטיות על "לך לכלא" והגעתי לטבריה, לרגלי כנרת ולמראשותיי גולן, והנה גם קניתי לי בית ראשון במשחק, לא הרחק מקבר הרמב"ם. אולי זה ייתן לי מוטיבציה ללמוד "מורה נבוכים"... (מזל שיצא הספר של מיכה)

שתיים-שש. שוב כרטיס משימה. "ביטוח לאומי – שלם 200 ש"ח". מדינת רווחה או לא? ואולי זו "מדינת הלכה"? ! הרי כבר השולחן-ערוך פסק

² שולחן ערוך, חושן משפט, סימן קסג סעיף א.
³ ויקרא כד', כב.

¹ נכתב בהשראת קטע שכתבה תניה גייגר (אלול ג')

כפייה דתית מדומה:

ט' באב כמקרה בוחן לתפישות

שונות של חגי ישראל ומועדי

נועם טלמור (אלול א')

לאומיים המבוצעים על-ידי פרטים: צום, איסור רחצה, איסור קיום יחסי מין ועוד. מפאת היעדר מדינה יהודית, לא התפתחה מסורת של טקס ממלכתי לציון ט' באב. בימינו, איסורים ומנהגים החלים על הפרט נתפשים כחלק מהדת, ואילו טקסים ממלכתיים נתפשים כדרך לציון אירועים לאומיים. זו אחת הסיבות לכך, שרוב האנשים המציינים כיום את ט' באב הינם דתיים או מסורתיים.

תפישות שונות

בתחילת דרכה של הצינונת ביקשו החלוצים להתנתק מדמות "היהודי הגלותי", ולבסס לעצמם דמות של יהודי חזק וזקוף קומה. אחת הדרכים לעשות זאת היתה האדרת התנ"ך, אשר סימל את התקופה בה לעם ישראל היתה עצמאות בארצו. האדרה זו שירתה גם את הצדקת ההתיישבות בארץ ישראל, לאור הקשר ההיסטורי של העם לארץ זו, המשתקף באופן ברור מהתנ"ך.

תוצאת לוואי של האדרת התנ"ך היתה ניתוק הולך וגובר מהמקורות היהודיים שנכתבו לאחר חתימתו, וכן ניתוק מההיסטוריה היהודית מאז תחילת הגלות. כתוצאה מכך, עד היום לא מלמדים במערכת החינוך הממלכתית אף מקור יהודי שנכתב אחרי התנ"ך ולפני ביאליק (למעט פרק קצר על שירת ימי הביניים בלימודי ספרות), וכן בלימודי ההיסטוריה של עם ישראל ישנו "חור" לגבי התקופה שבין היציאה לגלות ועד הרצל, תקופה שאורכה כ-1800 שנה. לכן, לחילוניים רבים בישראל ישנה תפישה היסטוריה לא רציפה של העם: ישנה ההיסטוריה העתיקה של תקופת התנ"ך וישנה הצינונת.

מי שכן לומד את ההיסטוריה ואת ההגות היהודית מתקופת הגלות הם הדתיים. זוהי, אם כן, סיבה נוספת לכך שכמעט רק דתיים רואים בימינו חשיבות בציון האירועים ההיסטוריים שקרו לעם ישראל ב-ט' באב – הרי עבור הציבור החילוני האירועים המצוינים ביום זה קרו ב"גלגול הקודם" של העם, ולא בשלב מוקדם בתוך רצף מתמשך. יתר על כן, מועדי זיכרון עתיקים נתפשים על-ידי חילוניים רבים בישראל באופן אוטומטי כ"דתיים", בעוד שמועדים מהתקופה המודרנית, כגון יום הזיכרון לשואה ולגבורה, נתפשים כ"לאומיים". למעשה, ט' באב (כמו גם חנוכה ופורים) קרוב מבחינה רעיונית ליום העצמאות או ליום השואה הרבה יותר מאשר לחגים כמו פסח או סוכות, זאת מפני היותו מועד שנקבע על-ידי מנהיגי הקהילה לשם ציון אירועים ואין עליו ציווי בתורה.

הכפייה

על-פי חוקי מדינת ישראל, בתי-עינוגים חייבים לסגור את עסקיהם ב-ט' באב. "בתי-עינוגים" מוגדרים כבתי-קולנוע, תיאטרון, בתי-קפה, מסעדות וכדומה. ישנן ממשלות האוכפות חוק זה וישנן כאלו שלא, תלוי בקואליציה ובשר הפנים. על פניו, זוהי דוגמה לכפייה דתית בישראל, המצטרפת לאי-הפעלת התחבורה הציבורית בשבת, חוסר האפשרות להינשא באופן אזרחי ועוד. על-פי העיקרון הליברלי "חייה ותן לחיות", מן הראוי שמסעדות בשכונות דתיות יסגרו את עסקיהן ב-ט' באב, ואילו באזורים חילוניים המסעדות תישארנה פתוחות, או לחילופין הבחירה תהיה בידי בעל העסק. ברצוני לאתגר את הטענה שחוק סגירת בתי-העינוגים ב-ט' באב משקף כפייה דתית.

מהותו של ט' באב:

האירועים הידועים ביותר שאירעו על-פי המסורת היהודית ב-ט' באב הינם חורבנם של בית המקדש הראשון והשני. חורבן הבית הראשון סימן את יציאתו של עם ישראל לגלות בבל, ואילו חורבן הבית השני סימן את תחילת הגלות הארוכה, שנמשכה כ-1800 שנה, ונסתיימה אך בדורות האחרונים עם הצינונת והקמת המדינה. אולם, על-פי המסורת היהודית קרו עוד כמה וכמה אירועים קשים ב-ט' באב: נגזר על עם ישראל במדבר שייכנסו לארץ רק כעבור שנות דור, בעקבות חטא המרגלים; נפלה העיר ביתר, אירוע שסימן את התבוסה במרד בר-כוכבא; טורנוסורפוס, נציב רומא ביהודה, חרש ("שיטח") את ירושלים; ובוצע גירוש יהודי ספרד בשנת 1492.

כל האירועים המצוינים ב-ט' באב, אם כן, הם אירועים קשים ביותר לעם היהודי מבחינה לאומית, ולחלקם יש גם משמעות דתית. גם אם ימצא כי חלק מהאירועים הללו לא אירעו ב-ט' באב, אין זה משנה את העובדה שביום זה העם היהודי זוכר ומציין אותם. בתקופת הגלות, כאשר לא היתה לעם היהודי מדינה משלו, נקבעו ל-ט' באב מנהגי אבלות

מעמדו של ט' באב בציבור החילוני סובל מבעיה נוספת: חופשת הקיץ בבתי-הספר. לתלמידים במערכת החינוך הממלכתית אין ברירה אלא להיות מודעים לחגים ולמועדים אשר זוכים להתייחסות בבית-הספר ובמיוחד לאלו המזכים בחופשה. לגבי האחרונים, גם להורי התלמידים אין ברירה אלא להבחין בהם. אולם מעבר למערכת החינוך, לא קיימים בציבור החילוני מוסדות חברתיים בהם מציינים את חגי ישראל ומועדיו כפי שעושה זאת הציבור הדתי בבתי-הכנסת. מערכת החינוך הממלכתית, אם כן, פועלת כסוכנת מרכזית וכמעט יחידה לשמירת התודעה לגבי חגי ישראל ומועדיו בציבור החילוני. האם המשפחה אינה הגורם המרכזי המעצב את תודעת החגים? צידו השני של מטבע זה הינו, שחגים ומועדים כמו ט' באב ו-ט"ו באב, החלים בחופשת הקיץ, עוברים תהליך של מחיקה מהתודעה בציבור זה.

הפרדה מלאכותית של ימי זיכרון

אף אחד לא צריך לכפות על הציבור החילוני בישראל סגירת בתי-עינוגים ביום השואה. השואה קרובה אלינו מספיק מבחינה כרונולוגית כדי לא להיתפש כאסון של העבר הרחוק או כאסון "דתי", כמו חורבן בתי המקדש או כישלון מרד בר-כוכבא. במסגרת הדיונים על קביעת המועד ליום הזיכרון הלאומי לשואה, הציע בזמנו מנחם בגין לציין את השואה ב-ט' באב - היום המסמל את כל האסונות הכבדים ביותר שידע העם היהודי בתולדותיו. בן-גוריון, לעומתו, העדיף את יום פרוץ מרד גטו ורשה, אשר סימל עבורו את ההתנגדות היהודית בשואה ואת הגבורה בהתגלמותה. ההחלטה התקבלה כדעתו של בן-גוריון, אם כי בהסטה של כשבועיים מתאריך פרוץ המרד, כיוון שהמרד פרץ בחג ראשון של פסח, אשר אינו תאריך מתאים ליום זיכרון לאומי. מלבד ביקורת עניינית על גילויי הגבורה בשואה שלא העידו על הכלל, ניתן לראות שלמעשה נבחר תאריך שבפני עצמו אין לו משמעות, ולמרות זאת נדחתה הצעתו של בגין.

ציון יום השואה בנפרד מ-ט' באב אינו הדוגמה היחידה להפרדת ימי זיכרון לאירועים עתיקים ומודרניים. האם היה עולה על הדעת לציין את רצח רבין יחד עם צום גדליה החל ב-ג' בתשרי, אשר בו מציין עם ישראל את הירצחו של מנהיג העם, גדליה בן אחיקם, בידי יהודי. יום הזיכרון לרצח רבין לא נקבע בגלל אישיותו של יצחק רבין, אלא בגלל היותו מנהיג בישראל שנרצח בידי יהודי, בדיוק כמו גדליה בן אחיקם. אלא שרוב הציבור החילוני בישראל לא מודע לנסיבות הירצחו של גדליה בן אחיקם, ואיחוד של יום זיכרון עתיק (משמע "דתי") עם יום זיכרון מודרני (משמע "לאומי") עלול להתפש ככפייה דתית.

הבורות

סגירת בתי-עינוגים ב-ט' באב לא היתה נתפשת ככפייה דתית לולא הבורות הקיימת בציבור החילוני לגבי עברו של העם היהודי, בורות שמובילה בדרך-כלל גם לניתוק רגשי. מעניין לראות שדווקא יום כיפור, יום בעל משמעות דתית בלבד (אמנם מאז 1973 יום זה קיבל גם משמעות לאומית, אך לא מכאן מקור עוצמתו), התקבל בקונצנזוס הישראלי כיום שבו מן הראוי לא רק לסגור בתי-עינוגים, אלא להשבית כל פעילות ציבורית ואף להימנע מנסיעות פרטיות במכונית. ככל שהדבר נוגע ל-ט' באב, תחושת הכפייה הדתית האופפת אותו צריכה לעורר בציבור החילוני חשבון נפש לגבי מידת ידיעתו את עברו, שהרי כמאמר יגאל אלון, "עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל".

דווקא משום שרבים בציבור החילוני בישראל הינם בעלי השכלה כללית-מערבית רחבה, חבל שרק מתי-מעט מהם בקיאים במקורות ובהיסטוריה היהודיים. גם בקרב אותם מעטים, ישנם כאלה שההכרה האינטלקטואלית לא מעוררת בהם הזדהות רגשית עם עברו של העם. הציבור החילוני בישראל הוציא מתוך האתוס שלו עצמו את ט' באב ואת כל מה שהוא מייצג, והותיר אותו לדתיים בלבד. נראה, אם כן, כי דבריו של יעקב חזן, ממנהיגי מפ"ם, עדיין רלוונטיים: "רצינו לגדל דור של אפיקורסים, וגידלנו דור של עמי ארצות".

לתגובות: noamtalmor@gmail.com

המערכת מזמינה אתכם לכתוב בתגובה למאמר זה: בורות היא מושג יחסי - כולנו בורים בתורות שאינן רלוונטיות לחיינו. האם תולדות עם ישראל רלוונטיים לחיינו כאומה מודרנית? האם אכן הבורות בציבור החילוני היא הגורם לנתק הרגשי מ-ט' באב? אולי הנתק הרגשי הוא הגורם לבורות? האם יש ליהודי חילוני טעם להתאבל על חורבן בית המקדש כשכבר חזרנו מהגלות והקמנו מדינה? מה גורם להבדל ביחס העצום של הציבור החילוני בן ט' באב ליום-כיפור?

קול ענות \ פולינה סקלארבסקי (המשך ח')

את השיקה הזאת
אנחנו לא צועקים ברחובות
אנו תולים אותה

מדמינים אותה שקטה, נוכחותה

ממלאה את האלם

אנו קובעים לה מועדים
אנו שרים לה
רק המשגעים צועקים ברחובות.

Polinas86@gmail.com

כָּבֵל אַרְהָ"ב \ אלירן זרד (אלול ג')

אנכי במזרח ולבי בסוף מערב
איך אטעמה את אשר אוכל ואיך יערב
איכה אשלם תפנוקי ותענוגותי, בעוד
אני בחבל ציון ואדום מעבר ים רב,
יקר בעיני אחוז כל טוב ארה"ב, כמו
תעלם מעיני זעקת דביר נחרב.

zeredel@gmail.com

קול ציון

יניב יצחק (המשך ט')

סגירות מחשבתית והלכתית, תוך פחד עמוק בבקשה התמימה לא לאבד אחיזה בת אלפיים שנה, באותה קשת רחבה... קפצו להם חצים לכל מיני מקומות אחרים. אך נעזבה אותה קשת ומשביקשו ליישב אחים גם יחד – והנה היא להב החרב המתהפכת.

אז על מה נסכים רובינו?

השגחה פרטית? מדינה עברית? מוזיקה ישראלית? תנועות חדשות ותיקוני גלות? עולם מערבי מתפתח? ספרות ציונית? משיח שבדרך? עבודת הבורא בלימודי קודש מזריחה ועד שקיעה?

כדי להגן על הגדר - נחזיק בכלי נשק שונים. בעבור שובע - לא נאכל באותה צלחת. בעבור שחוק פינו - לא ניתמם על אותה בדיחה. ובעבור רינה וזמר כל אחד יקבל שירון אחר לגמרי. **כי אין ניגון אחד עליו נסכים רובנו.**

ומשונה הדבר שרק אל אותו אחד בלא פנים אנו פונים בקולות שונים, בשפות קודש שונות ומחלומות ממיטות שמתרחקות ונסגרות בחומה שמתהדקת על ליבנו כבר בגיל ינקות.

האם לא עגום מצבנו נוכח שדה החצים שצמח מול עינינו? האם בעוד זמן רב נוכל עוד להוסיף ולמצוא דבר משותף לעם היהודי? ולו תמונה אחת מכובדת של מנהיג, בלי סמלים וכותרות מיותרות. הרי טוב לכולנו לקרוא בירושלים יהודית, חובקת בניה "איכה ישבה בדד.." מאשר לזנות בימינו את אותה קריה נאמנה.

מתוך כך ומתוך כך אין זמן לייאוש מחשבה. ותפילה מפינו לאחדות ושבת אחים ביחד צריכה להישמע. גם אם בקולות שונים, בנוסחים ובמעשים הפוכים. חלומי הוא לראות במקום אחד את בניו של אותו אחד, למפגש ערני ופתוח ומאיר עיניים. בו ידינו ראשי קהילות, מובילי זרמים, רבנים, מחנכי דור, ואנשי רוח, ליצירת שטיח רחב עליו יתהלך רוב משמעותי. כמוכּן שזו אינה שעה להתנצחות אלא שעה של פיוס. זה קיומו של הכלל הגדול, בתמצית, על רגל אחת, ואהבת לרעך.. ואין מטרה או בקשה לשינוי אורח חיים. רק התקדמות לאיחוד. שניווכח שיש עוד על מה להתווכח. שלא נקרענו מבלי שוב. לתפירת כותונת בצבעים שונים אותה נוכל ללבוש ולומר בצעקה צנועה, יהודים – אחים.

דוך ארוכה לו לאדם להלך בה. מחשבות רבות יעלו לו וירדו, תמשך תנודתם עד זמן שקיעה. הטובות שבהן ישאירוהו ער ניצב מול סהר נגוס, בשומעו שירת תנים בהביטו על אגלי טל בקצה להב גדר הבתים. והוא מתמלא מחשבה. כחוט היוצא מעומקה האפל של תמצית ישותו מתהדקת עוד ועוד עד שיוצאת מפיו לכולם.

ומה לו ליהודי כעת? מה היה לו בעברו שאותו יכניס בתאוה השמורה לילד קטן לכיס חייו? על מה יעצב ליבו, על מה תעלה שמחה? מה יקופל בזריזות ומה ימוסגר לעדי עד?

אלוהים אחד. אליו נפנה בסופו של יום כולנו.

סיפורי בראשית. תורה קדושה. נביאים וכתובים. משנה וגמרא. גדולי תור הזהב. ישיבה בארץ אחת ובארצות אחרות. אמונה בנויה לתפארת באחד ויחיד. אמונה שלא חוששת לשנות פניה, שבועמקה וביסודה ניצבת ערירית דחוקה בקרן זווית. מבקשת שהבחירה תישאר בידי המאמין. דבר שאינו קיים - הוא היחיד היכול למלא את קיומו בכל זמן ובכל מקום.

מעבר לאמונה באחד ויחיד, ניצבים שני לוחות אשר תיקנו מוסר לעולם. מערכת חוקים ומצוות נחרטה ביזע על שישה ספרים והוסיפו מליבם ושפכו אור - דפי גמרא וספרים חיצוניים.

יש לנו שמות, תעודות משפחתיות ענפות. תאריכים למועדי חג וזיכרון. יש מנהגי דור ומנהגי עולם. יש מאבקי כוח, ייסורים ואהבות. תהומות כתובים על מעשי רוע ונבזות. צוקי גאוה של שירה - קינת עם לאלוהיו ודוד אל רעייתו ועוד ועוד.

יסודותיו של העם היהודי שימשו במשך דורות כקשת ממנה נמתחו חיצים לכיוונים השונים, לדאבונו קשת זו כבר אינה קיימת. מרגע שנוספו חצים נוספים, הם החלו להתקע ולהיאחו במקום שאליו נורו בידי מנהיגינו. תוך אקלים מערבי או מזרחי, תוך לחצי עולם, לבוש שררה וכוח, תוך תולדה של תפיסות חדשות, תיקונים, לצד

לתגובות: yaniv41186@walla.com

השם שלי \ יובל סימונס (אלול ג')

השם שלי
אין לו גוף
הוא מערסל אותי
שיר ערש
על לחיי
עת עיני נעצמות
מלטף
את כל
הנימים הקטנים
שמשוועים לנגיעות

השם שלי
הוא לא אני
כבלי הניתו
משתרגים
על כבלי הניתו
הוא מנסה לברח
מעורר רעידות
בתוכי
בכל מה שיש לי
לשאל

השם שלי
אין לו גוף
יש לו קול

yuvsimons@gmail.com

רעיון בעשר מילים \ שני לחמיש (אלול ג')

מנעי קולך

שבִּעֲתִי

מבכי ומדמעה

ומשמוע אפולוגטיקה.

ויאמרו: מנעי קולך.

ואשתק.

ואסער.

קול אחר

קול העולם פלו

צועק לי להפסיק.

והעקר,

לא להפסיק כלל.

חלוני

התקראוני חלוני?

אינני ריק מקדש.

לעתים החול עוטפני.

חול תוכפני.

shanilachmish@yahoo.com

תבחרו: דמוקרטיה יהודית או

כאוס?

אדיר בן-טובים (אלול ג')

החודש הוציאו עשרות רבנים אמריקאים, אורתודוקסים, מסמך הקורא לקבל את ההומואים בקהילתם כשווי זכויות ומזהיר מפני רמיסת כבודם. במסמך מכובד ומהפכני זה, אף נאמר שאסור לשכנע הומוסקסואלים ללכת לטיפול המרת נטייה מינית (כמקובל בחלקים מסוימים בציבור הדתי) או לנסות לשכנע אותם להתחתן עם בני המין השני.

"מגעיל אותי בכלל לדבר על זה". זהו אולי האחד המשפטים הכי שכיחים שאני שומע מחברים דתיים כשמעלים את סוגיית ההומואים והדת, הומואים ויהדות או בדיון "סתם" על החברה האומללה הזאת. אחד העקרונות המשמעותיים שמבדילים את הדמוקרטים החדשים (הניאו-ליברלים) מהדמוקרטים הקלאסיים הוא נושא זכויות המיעוט וזכויות הפרט. ההבנה התנ"כית, המתבטאת בספר בראשית בכך שהאדם נברא "בצלם אלוהים", הביאה לשינוי החשיבה מעריצות הרוב להערצת הפרט. אם נרצה לסכם במשפט אחד ממקורות היהדות את הדמוקרטיה הניאו-ליברלית נאמר כדברי הרמב"ם כי "כל המקיים נפש אחת בעולם... כאילו קיים עולם מלא".¹ הווה אומר שבשם זכויות הפרט לעתים נותר על ערכי הקולקטיב.

החודש מציינת החברה הישראלית חלוף שנה מיום הרצח בבר-הנוער-הגאה. שנה עברה מאז אותו מקרה מזעזע. שני עניינים של שמירת הפרט יש בקבלת השונה: ראשית, להרים את מצב רוחו הנפול כמיעוט בחברה; שנית, לא לתת מקום לפגיעה בידי קיצונים באוכלוסיה החלשה.

רק לפני שלושים שנים, בשנות השמונים, חיו הומוסקסואלים ולסביות בלחצים נפשיים חמורים. הביטויים לכך היו תופעות נרחבות של עישון סמים,

שתיית אלכוהול מרובה, בדידות איומה וגיל תמותה נמוך משמעותית ביחס לחברה. ההתקדמות של החברה בישראל לכיוון של חברה מערבית ונאורה, לכיוון חברה צודקת שנותנת מקום גם לשונה. אנחנו ממש "מקיימים נפשות בישראל"! זהו מצב של פיקוח נפש, שעליו לא רק ראוי לחלל את השבת אלא גם לוותר ולהתפשר על ערכים יהודיים ולאומיים, כגון ערכי המשפחה, החשובים כשלעצמם. קבלתם של הומוסקסואלים לחברה תשפר את איכות חייהם ונטיית אבדניות ודיכאונות יפחתו, כיוון שהם יהפכו לחלק מהחברה הישראלית ולא עוד ימשיכו להסתכל עליה מהצד. עבורי זהו ערך עליון.

כולנו נגד אלימות. אך לא נוכל להפלות קבוצות מיעוט ובו בזמן להתנגד למעשי אלימות כלפיהם, זוהי פשוט צביעות. אם אתה מפלה חברה מסוימת, רק בגלל שהם מיעוט, הרי שהתרת את דמם. הפילוסוף רוסו נחשב כמי שהעלה על נס את אחד הערכים החשובים ביותר של המהפכה הצרפתית, את ערך השוויון. מאז שנת 1992, עת חוקקה הכנסת את חוק "כבוד האדם וחירותו", מבין בית המשפט הישראלי, כמי שאחראי על השתת המוסר והצדק במדינה, כי ערך השוויון הוא אבן דרך חשובה מאוד בדמוקרטיה. לא תיתכן מדינה או חברה דמוקרטית כאשר דגל שחור של הפליה מתנוסס מעליה. ערכי ההגנה על המיעוט, סובלנות, קבלת והבנת האחר הם הכרחיים להקמת מדינה עם ערכים דמוקרטיים.

יש השלכות לאי-קבלת השונה ממך. הרצח בבר-הנוער מתקשר לי באופן ישיר לרצח רבין. בשני המקרים היו מעשים אנטי דמוקרטיים שקדמו לרצח. רצח רבין קרה, כיוון שמעשה מזעזע זה עלה בראשם של לא מעטים. היו רבים שזה התחיל והסתיים בדמיונם, אך הספיק רוצח נתעב אחד שלקח את המחשבות האלו צעד אחד קדימה והוביל אותנו לכאוס. כיוון שלא מיגרו באופן נכון ובלתי מתפשר את התופעות הבלתי דמוקרטיות שקדמו לו, הוא קיבל מקום בחברה הישראלית. כשאתה קורא לאדם בוגד²

² החוק הישראלי לא דוגל בעונש מוות, ולמרות זאת - בוגד בשעת מלחמה דינו מוות

¹ משנה תורה, הלכות סנהדרין פרק יב

אתה מתיר את דמו. אם כחברה לא נתנו את הדעת לאסור כל מקרה לא דמוקרטי של אי-סובלנות בהקשר של רצח רבין או הפליות על רקע מין בהקשר הרצח בבר-הנוער- לא נוכל לומר "ידינו לא שפכה את הדם הזה".

עשרת הדיברות נחשבות כדברי אלוהים חיים, נאמרו הם מפי הגבורה³. בספר דברים מונה משה את עשרת הדיברות ומביא טעם אחר לשמירת שבת מהטעם המובא בשם אלוהים בספר שמות. בספר שמות אלוהים מנמק שכשם שהוא שבת ביום השביעי במעשה בראשית, כך גם האדם צריך לשבות. לעומתו משה מסביר את מנוחת השבת בשם זכויות הפרט: "וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיֹּצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה; עַל-כֵּן, צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לַעֲשׂוֹת, אֶת-יּוֹם הַשַּׁבָּת". היזהר לא לשכוח, אומר משה, לא מזמן היית אתה מיעוט וביקשת את זכויות. אל תשכח שבגלות, לא לפני שנים רבות, היית רדוף וביקשת מחסה מפני הצוררים אותך. משה מבקש את אחד היסודות החשובים ביהדות: מה שהיה שנוא עליך - אל תעשה לחברך.

ניתן לבקר את מעשיו של האחר, ובעיניי זה אף ראוי מאוד. ביקורת שמגיעה בצורה הנכונה, תורמת לבניית חברה סולידרית ואכפתית שעולה לאין שיעור על חברה הבנויה על בסיס אינדיבידואליזם מערבי בודד ומנוכר. אך תנאי מקדים לביקורת הוא הבנה. אם תבין את השונה ואת אורח חייו תוכל גם לומר מהו האידאל מבחינתך - תוכל לבקר אותו ממקום נכון, לתת דעתך למעשה הראוי שיעשה או/ו לאסור עליו את המעשה האחר. אך הבסיס לשיח הוא כבוד ושיווין.

כיום, יש לנו סיבה לדאגה כיוון שרוב החברה בה אנחנו חיים לא מעוניינת בשכן ערבי, אתיופי, הומוסקסואל, חרדודומים. בחברה שלנו, ערך הדירה ירד אם נקבל את חברי קבוצות המיעוט כשכנים. בחברה שלנו יותר נעים עם אנשים יפים ממשפחות טובות, יוצאי סירות או משהו משמעותי אחר, ישראלים גאים בלי מבטא

מיותר, ולמי אכפת בכלל שבית הספר לא מקבל לכיתה א' את האחוזת השחורה של מרשה - חבר שלי מהאקדמיה. החברה הישראלית השמרנית שהורגלה לשנוא את האחר, מצלקות הגלות, חייבת תיקון של צדק ואהבת חנינם.

על ערכי הדמוקרטיה אנו חייבים לשמור בכל מקום וכלפי כל מיעוט ואדם. כאשר אתה לא חס על הפלסטיני במחסום שהורע לו ללא כל צורך ביטחוני, כאשר אתה אדיש לעובדים זרים שמשרד הפנים הישראלי מנצל אותם, ומגרש אותם מתי שרק מתחשק לו, כאשר אתה אטום לבעיות של ההומואים או של קבוצות אחרות באוכלוסיה - אל תתפלא אם יפלו אותך בכניסה למועדון ותיאסר עליך הכניסה רק כי בימים האחרונים השתזפת יותר מידי... אל תתפלא למה בישראל נשים מרוויחות 27% פחות מגברים, אל תתפלא שיום אחד יפגעו וירמסו גם את היקר לך מכל, בשם ערכי הקולקטיב או בשם רשעות סתמית אחרת.

כולנו מכירים היטב את המתחים הגלומים בביטוי "מדינה יהודית דמוקרטית". כאנשים ערכיים אנחנו יודעים לחיות כאן, בדמוקרטיה של המזרח התיכון, ולהישאר נאמנים לערכי המסורת. אינני מאמין בתמונת שחור-לבן. טוב לי להיות באמצע ולחיות את המתחים שיש לי בין ערכים מרכזיים אלו, אך לעתים אנחנו מגיעים לנקודה שעלינו להכריע: יהודית או דמוקרטית. להעדיף את ערכי המשפחה המסורתיים המשרתים ללא ספק את הקולקטיב או להגן בחירוף נפש על זכויות הפרט. אם לא נשאף לשיווין אנו מוקיעים את החוטאים, מתירים את דמם ומובילים את החברה שלנו לכאוס. רגע לפני שאנחנו מחליטים - כדאי שנהיה מספיק אחראיים להבין את השלכות בחירתנו. ואני שואל, מה יקרה ביום שלא יקבלו אותנו, המיעוט הדתי המנענע לולב בהקפות משונות או משתחוה שלוש פעמים, בתפילה שנכתבה בזמן ובמקום אחר, למקום חורבן בית מקדשו שחבר מסיבות השמורות במערכת...

לתגובות: adir1985@gmail.com

³ אע"פ שידוע האמור ברישא דמסכת בבא בתרא, שכל התורה נאמרה למשה מסיני.

מחשבות על אלול

נחמה ליבסקינד (אלול ג')

על האמת המתבהרת מבין קרעי העננים ורוח הסתיו, על הנפש הנוגעת בשורשי צמיחתה. שני ההורים ומחשבה אחת על הגעגוע לאלקות.

שוב אלול. שוב תחילת סתיו והפעם במדבר, בינות ההרים הגדולים המהדהדים את הדפיקות על חדרי הלב, החזקות השנה מתמיד. שובי הביתה. הבית שהוא אינו גאוגרפיה אלא מקום של הנפש, היסוד הטהור העומד בהווייתה- התמימות, הפשטות, הרוח שאין לה ביטוי בחומר. הילדות שביאליק, המשורר הלאומי, ביכה את אבדנה שוב ושוב. האדם שראה את היצירה כנובעת מתודעה הבין כי סיום הילדות הוא תחילתה של המודעות ולכן גם תחילתה של היצירה עצמה, וחי את הקרע אותו כתב: הרצון לחזור לפשטות הילדותית ומנגד הצורך ביצירה, אותו חש כל כותב, אומן ויוצר באשר הוא. לנופי הילדות קרא "מראות שתייה"- החוויות המעצבות את נפש האדם הבוגר, עליהן מבוסס עולמו. אל נופים אלו התגעגעה שירתו, בהם נאחזה ואליהם חזרה שוב ושוב. חוקר הספרות מנחם פרי מציע קריאה כזו בשירו של ביאליק "לפני ארון הספרים" - הוא ראה בו תיאור חוויה אוניברסלית של אבדן הילדות, של העצב הטמון בחוסר היכולת לשוב לאחור. אל נופים אלו, אל מראות השתייה שלי מבקשת עתה נפשי.

באלול הזה אני רוצה שוב להיות ילדה. אני רוצה להניח בצד את התודעה והביקורת, לחזור לראשוניות. להפסיק לצפות במתרחש, להיות המתרחש. לחייך מקרן שמש, להתענג על ריח פרח, לפקוח עיניים גדולות אל מול חלקיקי האבק המחוללים באלפי צורות בין קרני התריס בחדר שלי. לוותר על הציניות. לצחוק באמת.

בעולם המחקר הספרותי משתמשים לעתים במושג הזרה. כנגד הטענה הקלאסית כי תפקיד הספרות הוא שיקוף המציאות, קם מי שאמר כי תפקידה הוא אחר:

על הספרות לייחד את המציאות, לגרום לקוראים לראות מחדש דברים שהם רגילים לראותם, ולכן חדלו להבחין בהם. זוהי משמעות המושג הזרה- שימוש בטכניקה של הרחקת דברים יומיומיים והפיכתם לזרים על מנת שהקורא יראה אותם מחדש.

עבור מי שגר ליד הים עלול הים לאבד מיופיו, מהיותו מציאות יומיומית. תפקיד הספרות הוא, אם כן, לתאר בצורה רחוקה דיה על מנת להשיב לו את יופיו בעיני המתבונן. במילים אחרות, לפקוח את עיני הקורא ליופי הקיים סביבו, להאיר מזווית חדשה את המציאות היומיומית, המוכרת עד לזרא.

המשורר הגדול נתן אלטרמן הרבה להשתמש בטכניקה זו בשיריו. "שמים בלי ציפור זרים ומבוצרים", כתב בשיר ירח. לקיחת הציפור מביטוי בנאלי גורמת לקורא, לפתע, להבחין בשמים.

באלול הזה אני רוצה גם לראות הכל מחדש, משל נולד ברגע זה ממש. אני רוצה להתרגש מהדברים היומיומיים ביותר. אני רוצה הזרה פנימית, ראה אחרת. להודות יותר. לבקר פחות.

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", נאמר במזמור אותו אומרים עתה בבתי הכנסת. "שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". דוד מבקש, כל בוקר מחדש, להרגיש בהיכל ה'. על ההתחדשות הוא מבקש. על המבט שישתנה מדי יום.

"לבל יהיה יומי עלי הרגל", כתבה גם לאה גולדברג, שביקשה את אותה הברכה החיונית כל כך- ההתחדשות הקבועה.

אל מול גל האלימות השוטף ברחובות, כותרות העיתונים המחסירות פעימות לב, התרבות המוצאת לה עגלי זהב חדשים מדי דור, קורא חודש אלול לנהוג אחרת. לשוב לפשטות של ילדותנו, לסלוח לעצמנו ולאחרים סביבנו. להרים, ולו רק פעם אחת, את פנינו אל רוח הסתיו.

לתגובות: nechamalv@gmail.com

* \ ילי שנר (אלול ג')

בבקר שלאחר יום הכפורים בתחנת הרקבת
תל-אביב מרפז, אותה קשישה ניצולת שואה פושטת יד
בטבורו של רציף הומה. השמיכות צרומות על גופה מתחת
לשלט, היציאה מכאן

בבקר שלאחר יום הכפורים ללא ריק של בין לבין,
האנשים חולפים על פניה, כאב חדש מצטבר לי
בפנות לוח השנה העיוורי

בין אדם למקום זה מהדהד לי בבקר שלאחר נעילה, רציתי לגשת
לבקש ממנה
סליחה
על הזקנה

eyalshner@gmail.com

על מחוללות ועלילות \ יעל חייט (אלול ג')

פרידה מאב, גרוש של אם
אבו- אברהם, בר- יצחק.
לאן פנינו ופניהם, ופניהם,
לעבר, או לעתיד?
תאום פגות - לכוונים הפוכים,
ואולי,
ברור למה.
ואם נמשיך ונשאל איזה בן? ולמה?
אולי נבין את ה-DNA של העלילה הנוראה,
שחוללו - מפגנות טובות טהורות וחנוכיות - האמהות.
ואולי, התשובה, אולי חנוף על אותו משקל, אותו מטבע
או הצד השני של המתרס,
ואולי, ככה זה, כשמתרסים ומחוללים עלילות
במשרה להביא
ליציאה במחוללות

על זוגים ראויים, כבר שמענו...
ואז, זוב
בלי שום תכנון,
הופיעה עקריות, קשה וכואבת מנשוא,
קוטעת את רצף העלילה - ואולי רק בעיני המחוללים אותה
כאן על פני האדמה

אז,
הגיע קול השופר,
קול כואב, צועק, בוכה ונשבר,

קול פעימות לבו ובקיו העמוק,
הדמעות החונקות את גרונו של אברהם
בפעם השנייה - בדרך לעקיפה.
"יחדי", "יחדי", "יחדי", שם כתוב
אבל לא. הוא ידע פגרה,
שלבד הוא ישוב.

וקולה של אשה,
נקרעת, כורעת ללדת
נקרע רק הלב... ואולי,
הכל חוץ ממה שצריך.
שומעת האשה את קול השופר,
נרצעת מעט, קולה ובקיה
נשמעים בעולם כרגע
ולא רק בדרך, הפעם.
יש עוד סכוי לנס.

'אל תשלח ידך אל הנער' – צועקות האמהות,
ולא משנה מי יהיה אותו נער,
אקבל אותו בזרועות פתוחות,
אוהב אותו, ונאחז
תן לי לנסת

קול השופר הולך וחרוק,
והעם עומדים ונגדמים
בוכים מפחד והתרגשות גם יחד,
מתקשים להכיל את עצמת המעמד.

שמעו אותם –
נשמעה זעקתם אל האלהים,
הוא בחר בכם, ראה אותם,
ונתן להם קיום -
'רוח נכון מתחדש בקרבם'

אחר-כך,
נכנס הפהן הגדול לקדש הקדשים,
בקדשה ובטהרה,
ולא שוכח להזכיר לו לאלהים, ולהתחנן לפניו
על גשמים (על חרבן ירושלים...)
על הריונות שלא נקלטו,
על עבדים ואמותיהם,
על החסר שעוד קיים

ואז,
לפתע פתאם
עומד לו העולם מלכת
הפל נעצר,
ובוקע שיר שקורע את השמים,
'אל נורא עלילה, אל נורא עלילה
המצא לנו מחילה בשעת הנעילה'

תש"ת תר"ת תשר"ת
תש"ת תר"ת תשר"ת
תש"ת תר"ת תשר"ת

hayatyael3@gmail.com

קול קורא בַּמִּדְבָּר

פולינה סקלארבסקי (המשך ח')

המשמעות החדשה והרלוונטית למילים ולרעיונות העתיקים היוותה ביטוי לתחיית האומה והלשון.

החורבן בתלישות

והנה, דווקא מעשה חידוש זה שהוא בבחינת "יש מיש" משמש לעתים כתירוץ לתלישת הישראלי של ימינו ממקורותיו. אותה שפה, שאנחנו כאן בגללה, מאבדת מתוקפה כגורם מקשר כשהיא נתפשת כתופעה חדשה בת מאה שנים בלבד. אם השפה הייתה מתה וקמה לתחייה מעפר ממש, אם היא רק מכשיר לקיומנו באזור זה של המזרח התיכון היא הופכת בעל כורחה למנותקת מההיסטוריה שלה עצמה. אילו היה יודע אליעזר בן יהודה שמפעלו האדיר משמש לחיזוק הטענה שאין דבר המלכד את הישראלים כיום מלבד השפה! הייתכן שאפילו החינוך הציוני שמטפח הערכה למפעל חשוב זה נפל בפח האירופאי-מערבי שצובע הכל רק ב"חשוך" ו"נאור"?! כלומר, לשפה חשובה, מתה, שאין בה שימוש אלא לצרכים "דתיים" ולשפה חיה בה ניתן לומר ללא קושי:

"Hey dude, what's up?"

האם יכולים היו גדולי יצירה יהודית כברנר וביאליק, כריה"ל¹ ורשב"ג² (ואחרים) לכתוב את כל אשר כתבו – דברי דעת, תוכחה, התעוררות, שירה, ספרות, הלכה, מוסר ועוד – בשפה שהייתה מתה כל השנים? האם יכלו אף להגות משהו מאותם הדברים (ואפילו בשפה אחרת) אם לא היו מחוברים ברקמות גופם ונפשם אל אותה קבוצת שייכות שהמילה המתארת אותה לא נזקקה כלל לחידוש – "עם"?

"...השפה משמשת כחוט מקשר

אחרון בחיינו היומיומיים. זו השפה

שניתן לקרוא בה את שלטי הרחוב

ואת רכיבי המוצרים במכולת..."

חודש אלול קורא לנו להקדיש מחשבה למעבר שבין אב לתשרי: מעבר שאינו רצף כרונולוגי גרידא: מחורבן לשמחת האהבה, משנה שכלה לשנה שחלה. אנו צועדים בצניור עתיר עצמיות - כיחידים וכאומה, שכל כולו עשוי מראות...

ארמי אובד אב¹

לא פעם נתקלתי בתשובה: "בגלל השפה". בשיחות שבהן עלתה שאלת הקיום היהודי בארץ ישראל, או בעברית מדוברת, "למה אני כאן?". נראה כי במקרים אלו השפה משמשת כחוט מקשר אחרון בחיינו היומיומיים. זו השפה שניתן לקרוא בה את שלטי הרחוב ואת רכיבי המוצרים במכולת, את נקודות האחיזה לאורכה ולרוחבה של הארץ לצד כמות הקילומטרים שיש לעבור כדי להגיע מנקודה לנקודה.

למעלה ממאה שנים עברו מאז החל אליעזר בן יהודה במפעלו, שיותר משעסק בתחיית השפה העברית עצמה, סבב סביב תחיית היהודים בשפה העברית... שפת התנ"ך והתפילות, לא מתה מעולם. היא נשמרה כמו איבר חיוני בתוך צנצנת פורמלין סוג א', אבל השימור המופלא הזה - אליה וקרן בה: הניתוק הכפוי מניהול חיים מדיניים עצמאיים גרם לעברית להשתמר בעיקר כשפת קודש.

ניתן אף לומר שלא הייתה זו בעיית השפה, אלא שהשפה היוותה מראה לבעיית העם: כשם שהציונות לא הייתה צריכה להמציא את העם היהודי אלא התבססה על אוצרותיו הרוחניים על מנת ליצור תנועות עלייה ונקודות התיישבות - כך גם אליעזר בן יהודה לא היה צריך להמציא את הגלגל מחדש, אך היה עליו לחדש את המילים חשמל, או אקדח כדי שיוכלו לשמש במשמעותם השגורה בפנינו כיום. נתינת

¹ רבי יהודה הלוי
² רבי שלמה בן גבירול

יהודה וישראל

משונה המחשבה על "מה היה קורה אילו" נבחר שם אחר למדינת ישראל, ומשונה העיסוק בדבר שאינו אלא אפשרות בלתי ממומשת. ובכל זאת, מעניין לדמיין באילו הגדרות היינו משתמשים היום אילו קראו למדינה "יהודה" למשל, או "מדינת העברים" וכיוצא באלה שמות.

אם נתבונן ברצף שבין משמעויות השם "ישראל" החל בשמו של יעקב אבינו ועד לכינוי כולל לעשרת השבטים, דומה שממלכת ישראל הקדומה (וודאי אחריתה) איננה תור הזהב בשרשרת זו. אך כנראה שיש לה, לממלכת ישראל המאוחדת (עם או למרות ממצאים ארכאולוגיים) כמה לקחים שכדאי לנו ללמוד וליישם בתקופה זו בה אנו אלה המעניקים משמעות לשם 'ישראל'. האחד הוא כמובן מניעת הפילוג, והשני – שמירה על האחדות.

פילוג, הוא דבר גשמי בעיקרו וככזה, מתבטא בעיקר כלפי חוץ (שכונות נפרדות, לבוש שונה וכיו"ב סממנים). האחדות לעומתו, מעמדה גבוה יותר והיא איננה תלויה בהיבטים גאוגרפיים-סוציולוגיים. מבחינת האחדות, הפילוג לא יכול להיות גורם משפיע משמעותי ובעל משקל: הרי העברית מדוברת גם בחיפה וגם בירושלים, גם באריאל וגם בכפר סבא. אולם בהיעדר אחדות, יכולים כל ישראל לדבר בשפה אחת ועדיין יהיו תושבי שתי שכונות סמוכות צהובים זה לזה.

שאלת האיחוד והפילוג איננה רק עניין פוליטי. מלכים באים ומלכים הולכים, כל שכן מלכויות. אך רק בכוחו של עם שמאמין בהמשכיותו, ומתקיים תוך התבוננות מתמדת – נתונה הזכות להישאר.

**כנראה שיש לה, לממלכת ישראל
המאוחדת כמה לקחים שכדאי לנו
ללמוד וליישם בתקופה זו בה אנו אלה
המעניקים משמעות לשם 'ישראל'**

פנו דרך, ישרו מסילה

לאורך הדורות, אספנו שפע של מושגים, שמכוונים את חיינו ואת מחשבתנו:

המילה "אלוהים" ושאלת האמונה בו לא נזכרות במגילה המכריזה על עצמאותנו במדינת ישראל: ויכוחם רבים ופשרות רבות עוד יותר הולידו את "צור ישראל וגואלו". ואכן, אמונה בעולמנו היום היא עבור רובנו שאלה אישית.

אבל אותה מגילה מדגישה את "זכותנו הטבעית וההיסטורית" ואינה חוששת כלל מלציין ש"בארץ ישראל קם העם היהודי". יתרה מזאת, היא מציבה לנו את "חזונם של נביאי ישראל" כחזון לאומי ומדיני.

כל אלו לא מאין הגיעו אל רגע החתימה ההיסטורי בתש"ח, אלא מאותה באר נצחית שממנה שואב העם הזה נשאבו וע"י מימיה שבכל דור ודור מצמיח עצמו בעזרתם – צמח גם הפעם.

אליעזר בן יהודה, דור "המדינה שבדרך" ודור מקימה, שאת שמותיהם אנו קוראים בשלטי הרחוב – בנו את התשתית. יש לנו כעת מילים, מוסדות וסמלים המרכיבים את המושג "ישראל".

מתוך מציאות זו מחויבים אנו בחידוש נוסף וברענון אותה תשתית המובנת לנו כיום מאליה והנוטה מטבעה להישחק או להידחק לקרן זווית. אמנם העם אותו עם, והשפה אותה שפה, אך עלינו מוטלת משימת הצמחת התרבות החיה מתוך אותו מצע רעיונות ומושגים שהם אוצרותיו של העם היהודי. חידוש המילים מאחורינו, וכעת נתונים אנו לחידוש המשמעות ודרכי השימוש. ה"מה" ולא רק ה"איך".

מי ייתן ונשכיל להיות כאותו האילן שראשו בשמים ושורשיו נטועים עמוק באדמה.

לתגובות: polinas86@gmail.com

קול אחר

לימור ברוכי (המשך ז')

הם מתרחקים. קולות שהיו כה קרובים וממשיים מתפוגגים כצעקה ברוח. קולות של רגליים בעפר דרכים בין צמחים שאינם מוכרים לעין. קולות של טבע בשקט חודר עצמות. של מים זולגים בין חלוקי הנחל, של צרצר חורק לאורך הדרך. של גחליליות שקטות לעת ערב, המפיצות אור שלא ראית כמוהו לפני כן. קולם של זמזום דבורים מרתיע בשעת בוקר מוקדמת. קולות שלא שמעת קודם. קולות של רכב מתנדנד בכביש לא סלול, קולה של אימת הלילה בשממה המנותקת, שממה ששום זעקה לא תישמע בה. קולות של עמידה על סף התהום בראשו של הר גבוה כל כך עד כדי מחסור באוויר לנשימה. קולות שהתערבבו בהמולה גדולה. בתזוזה של שוק סוער בצבעוניותו המתחלפת. בקולו של סוחר עני המבקש תשומת לב, או בקול חליל עתיק בסמטה צדדית, קול קסם שלוקח אותך רחוק. הם נעלמים ביום-יום. קולות של אנשים זרים. שעושים ומאמינים אחרת, אך בוכים ושמחים בדיוק כמוך. אנשים הממלמלים הברות לא ברורות בטונים משתנים, בצחוק רם, בידיים מבארות. זרים, אך מובנים יותר משחשבת שיהיו. גם האנשים המוכרים ייעלמו אט-אט. קולות מנוכרים שהפכו חברי אמת לרגע קצר או יותר מזה. אותם אנשים, חלקן אתך חוויות מרגשות ומפחידות בעת ובעונה אחת, כאלה שעצרו את נשימתך. חוויות של פעם ראשונה שלא תשכח לעולם, באותן חוויות אתה תיאחז בעתות מצוקה. אתם ייעלם גם הקול האחד הזה שעשה כך משהו, שריכך את נגינתך, שהצליח לשנות את הקצב, והתפוגג כלא היה. הם מהדהדים בראשך, כצליל משיר ישן ומוכר בניחוחו של מסע מתוק. מחזירים אותך למה שהיה או לאיך שצריך להיות. ומפעם לפעם, אתה אפילו מצליח להיזכר ולהביא אותם ארצה באותה שלמות שהיו שם. בטונים מכוונים ובמילים מדויקות, בדיוק כפי שאתה רוצה שיהיו.

limor_ba@hotmail.com

מי אנחנו, מאין באנו ולאן אנחנו הולכים

קהילות הבוגרים של מדרשת עין פרת

קהילת ירושלים, המורכבת בעיקר מבוגרי אלול ב' ומחברים שמרגישים גם הם חלק מרוח הלימוד והעשייה, המשיכה להיפגש וללמוד ביחד. השנה, בדירות של חברים (שהם גם שכנים) בשכונת קטמון.

עמרי דינור omridinour@gmail.com

קהילת מרכז התכנסה רוב השנה, בסמינר הקיבוצים. למפגשים השבועיים הגיעו אנשים מקסימים מת"א ומהמעגלים המקיפים את העיר, נעשה לימוד משותף שלרוב עקב אחרי המערכים הכלליים אך גם ניסה להיות קשוב לקולות החברים ורצונם. הקהילה ממשיכה להתעצב ולחשוב לאן ואיך היא ממשיכה את דרכה...

שני ג'רבי - sgerbi@gmail.com

קהילת אלון דרום מורכבת בעיקר מסטודנטים הלומדים באוניברסיטת בן גוריון שבנגב. הקהילה, כמו יתר הקהילות למדה והעמיקה בלימוד היהודי-ישראלי, קיימה קבלות שבת וחגגה חגים ביחד. השנה הקהילה מתעתדת לצאת במספר פרויקטים חברתיים-חינוכיים באזור הדרום. (אגב, הם מחפשים מדריכים שירצו לקחת חלק בעשייה הזו...)

טל אביטבול - abitboltal@gmail.com

למי שחדש, ואף למי שמכיר: אספנו בדף זה את מאורעות השנה החולפת בקהילות: בירושלים, במרכז ובדרום.

עברה עלינו- השותפים בקהילות, שנה ענפה ומבורכת, מלאה לימוד, מחשבה ועשייה. ההרכבים האנושיים השונים ממשיכים לעצב את את רוח הקהילה אליה הם משתייכים ולחשוב לאן ממשיכים ללכת...

השנה, למדנו מערכים שונים ומגוונים, שלרוב נלמדו בחפיפה בכל הקהילות. פתחנו עם מגילות קומראן בניצוחו של רני אלון מהמדרשה, המשכנו לעולם הספרות: למדנו קובץ סיפורים של עמוס עוז מספרו- "ארצות התן" מערך שנכתב ע"י ד"ר ענבר רווה, למדנו את המערך של ד"ר ניחם רוס מאוניברסיטת בן גוריון- 'סיפורי חסידים כזירת מאבק בין מחנות', למדנו מערך שהתעסק בפוסט מודרנה בחברה הישראלית- מערך שחברים מקהילת ירושלים יצרו. ובנוסף, היו קהילות שרצו לשלב את רחשי ליבם של הפרטים בתוכן, וגם לזה ניתן מקום מבורך.

הרוח מתעצבת ונבנית, הקהילות שונות מעט באופיין, אך מתעסקות בתכנים דומים- בירור ועיצוב זהותנו הישראלית והיהודית במדינת ישראל.

הקהילות השונות מנסות ליצור עוגן משמעותי לחברים בהן. חלקנו מקיימים שבתות וחגים מסוימים ביחד, אנשים חדשים (גם כאלו שאינם בוגרי המדרשה) מוזמנים לבוא, לחוש את האווירה, לקחת חלק... מה שמעניין תמיד זה ההרכבים האנושיים המגוונים, אנשים שבאים מרקעים שונים שמעשירים את השיח והלימוד המשותף ומתעשרים בעצמם...

אז מי אנחנו, מאין באנו ולאן אנחנו הולכים - כל קהילה ורחשי ליבה. את מה שעבר עלינו השנה- קל יותר לאסוף ולצייר, לאן אנחנו הולכים? הציור מעט מופשט יותר, אך בטוחני, שכל אדם המשתייך לקהילות יוסיף את צבעו לציור המתמשך והמבורך הזה.

שנה טובה ומתוקה כדבש!

עוד התפוח הטבול בדבש בפינו,

אנו צועדים לעבר חג החנוכה

הלא הוא חג שבו ניסים מתגלים, חג הגבורה שבו ניצחו מעטים את הרבים, חג שנותן לנו השראה להדליק נרות בביתנו ולהפיץ אור בצאתנו מה היה אז? מה היום? כיצד אנו נפגשים עם העבר? היכן אנו נדרשים למעשה? מהי משמעות העבר וההיסטוריה האישית, החברתית והלאומית בחיינו במאה ה-21? מתי ואיך כל זה "יורד אל הכביש"?

כתבו לגיליון הבא של דעת פרת בנושא:

בימים ההם בזמן הזה